

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **46**

OlmeK Kùltürü

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Sadece Maya'lar değil, tüm kuzey, orta ve güney Amerika kadim kùltürlerin kökeni Asya kıtasıdır. Bu yerleşim günümüzden yaklaşık 35,000 yıl önce başlamış olduğunu ve dalgalar halinde zamanla sürdüğünü **38** sayılı **Maya Kùltürü** başlıklı yazımda söz ettim. Bu dalgalardan en önemli olanı orta ve güney Amerika bölgelerine yerleşmiş olan Olmek, Maya, Aztek ve İnka kùltürlerini getirmiş olan dalgadır. Orta Amerika kadim kùltürlerinden Olmek kùltürü özellikle incelenmeye değer. Kesin ne zaman geldikleri bilinmese de M.Ö. 1200 ile M.Ö. 400 yılları arasında var oldukları ve aniden yok oldukları sanılıyor. Olmek halkı Orta Amerika'da yazıyı getirmiş ve geliştirmiş, bölgedeki ilk ehamları inşa etmiş ve yine ilk olarak 20 tonluk kaya parçalarından büyük insan başı heykelleri yontmuştur. Maya kùltürünün ve Maya yazı tarzının bu kùltürden etkilenmiş olduğu kesindir.

Altta ki resimlerde solda Olmek kùltürünün geliştiği güney Meksika bölgesini görüyoruz. Bu bölge Maya kùltürünün bulunduğu Yukatan yarımadasına bitişiktir. Sağda ise yazılı bir kayanın bulunduğu **Cascajal** şehrinin yerini büyütölmüş karede görmekteyiz.

İri ve düz bir kaya üzerine kazılı bulunan Olmek yazısında 28 farklı işaret bulunmaktadır. Yazı büyük çapta resimsel (piktografik) olsa da bazı şekiller damga yazısını andırmaktadırlar. Altta, resimde **Olmek** yazısındaki şekilleri görmekteyiz (Kaynak: **SCIENCE** dergisi, Eylül 2006, Cilt 313, sayfa 1614).

4x	3x	2x	1x
1	4	10	22
2	5	11	23
3	6	12	24
	7	13	25
	8	14	26
	9	15	27
		16	28
		17	
		18	
		19	
		20	
		21	

OLMEK abecesi

OLMEK yazısının bulunduğu kaya

Yazının 28 şekilden ibaret oluşu, bu yazının bir abece olduğunu düşündürmektedir. Olmek dili bilinmediğinden henüz yazı çözülmüş değildir. Belki de henüz ortaya çıkmamış ve bulunmayı bekleyen yazılı kayalar vardır. Maya kültürü Olmek yazısındaki şekilleri karmaşık hale dönüştürerek okunması ve çözümlenmesi son derece zor olan pek çok resimden oluşan karmaşık bir yazı türünü geliştirmiştir. Bu basitten karmaşıklığa doğru değişimi hem Sümer yazısında hem de Çin yazısında görmekteyiz. Şekillerin yanında görülen sayılar işaretlerin yazıda kaçar kere çizilmiş olduğunu gösteriyor.

Yandaki resimde Olmek kültürünün inşa etmiş olduğu bir ehamı görüyoruz. Bu geleneğin Asya kökenli olduğu ve dağ bulunmayan düz arazide göğe doğru yükselen tapınak inşa etmekle, yapay dağ oluşturmak arzusunun bulunduğu görüşümdedir. Olmek kültürünün inşa ettiği piramit basamaklı olup ilk Mısır piramitlerini andırmaktadır. Tepesi sivri olmayıp kubbe şeklinde oluşu Asya kökenli çadır türünü hatırlatıyor (Bkz. **25** sayılı **Asya Kökenli Barınaklar**)

Olmek halkı birçok yönden kendinden sonra gelmiş civar kültürlerden ileri idi. Tarım yapıyorlardı ve gerekli suyu getirmek için su kanalları inşa etmişlerdi. Ayrıca bölgede bir Olmek takvimi bulunmuştur. Olmeklerin Mayalardan en az birkaç yüzyıl önce Maya takvim tarzını geliştirmiş oldukları anlaşılıyor.

Olmek kültürü ile kadim Mısır kültürü arasında tapınak şekli dışında ortak bir diğer yön de, her iki kültürün aşırı iri heykeller yontmuş olmalarıdır. Kadim Mısır kültürü insan başlı aslan gövdeli iri Sfenks heykelini oymuş, Olmek kültürü de 20 tonluk kayalardan insan başları oymuştur. Alttaki resimlerde soldaki iki resimde Olmek başları ve yanlarında Sfenks başı görülüyor. Bu başların hem Asyalı **Cengiz Han**'ın hem de güney Mısır Kuş kültürünün kralı **Taharka** (Tur-Haka veya Tur-Hakan) ile olan yüz hatları benzerlikleri dikkat çekicidir. Gözler ve dudak benzerliği yanında başlıklar arasında bir benzerlik vardır. Resimde görülen Olmek başları yaklaşık 3 metre yüksekliğe sahiptirler.

Olmek başları

Mısır Sfenks başı

Cengiz Han

Taharka

Kadim Mısır kültürü ile kadim Olmek kültürü arasında fiziksel bir etkileşim ve simge alışverişi olması pek mümkün değildir. Kadim Mısır halkından bazı denizcilerin papirüs sandallara binerek tüm Akdeniz'i ve tüm Atlas okyanusunu aşarak Olmek kültürünü oluşturmuş olmaları akla yakın bir varsayıma benzemiyor. Ama Asya kıtasından hareketle, Ön-Türk boylarının, buzul çağının başlangıç dönemlerinde, Bering boğazındaki kara köprüsünü aşarak, Amerika kıtasına ulaşmış oldukları görüşü çok daha mantıklı ve akla yakın geliyor. Bu konuya **26** sayılı **Asya'dan Amerika'ya** başlıklı yazıma bakınız.